

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Образотворче мистецтво	Рівень вищої освіти	перший (бакалавр)
Кафедра	ММСЖ	Рік навчання	1
Галузь знань	02 Культура і мистецтво	Вид дисципліни	Нормативна
Спеціальність	023 Образотворче мистецтво	Семестри	2

«ЗАГАЛЬНИЙ КУРС КОМПОЗИЦІЇ»

Семестр II (зима-весна 2022)

01 лютого — 15 червня

Викладачі	Радомський М.Т., PhD (канд. мистецтвознавства) ст. викладач кафедри «ММСЖ»
E-mail	radomskynikolai@gmail.com
Заняття	Понеділок 09.00-12.20, (1 корпус ауд. 24);
Консультації	Четвер 9.00-10.00 (за необхідністю)
Адреса	вул. Мистецтв 8
Телефон	

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Поза заняттями офіційним каналом комунікації з викладачем є електронні листи (тільки у робочі дні до 18-00). Умови листування:

- 1) в *темі* листа обов'язково має бути зазначена назва дисципліни;
- 2) в полі тексту листа позначити ПІБ студента, який звертається (анонімні листи не розглядаються);
- 3) файли підписувати таким чином: *прізвище_завдання*. Розширення: *текст* — *doc, docx, ілюстрації* — *jpeg, pdf*.

Окрім роздруків для аудиторних занять, роботи для рубіжного контролю мають бути надіслані на пошту викладача. Обговорення проблем, пов'язаних із дисципліною, у коридорах академії не припустимі. Консультавання з викладачем в стінах академії відбуваються у визначені дні та години.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна має обов'язкові передумови для вивчення. При виконанні практичних завдань студенти використовують комплекс знань з фундаментальних дисциплін «Рисунок», «Академічний живопис», «Кольорознавство», «Робота в матеріалі», «Основи проектної графіки».

Вони дозволяють студентам орієнтуватись у питаннях початкової фахової термінології, отримати початкові навички зображення на площині форм і об'єктів.

Упродовж курсу студент отримує повну підтримку при опрацюванні матеріалу дисципліни. Навчання по курсу «Загальний курс композиції» викладають сумісно два фахівця: художник-монументаліст і архітектор-художник.

По ходу заняття, окрім виконання довгострокових завдань (перелічених у програмі курсу), студенти виконують короткострокові вправи, пов'язані з характером завдання і

закріплюючи вивчення основ композиції, а також слухають лекції та бесіди по теорії композиції. Лекції проводять викладачі кафедри й запрошені спеціалісти.

Якщо студент не отримав достатню попередню профільну підготовку, перед початком вивчення дисципліни він має отримати додаткові теми для опрацювання матеріалу, пов'язаного з загальною тематикою курсу, для ознайомлення та навчання.

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

1. Методичні рекомендації з дисципліни Вирченко О.А., Котляр Е.Р. «Основы архитектурной композиции и проектирования» для студентов 1-го курса специальности «Изобразительное искусство» специализации «Монументальная живопись». – Харьков: Харьковская государственная академия дизайна и искусств, 2003. – 54 с.
2. Роботи з методичного фонду кафедри.

ПОСИЛАННЯ НА МАТЕРІАЛИ

Додаткові навчально-інформаційні матеріали, актуальні розробки в галузі композиції можна переглянути в мережі Інтернет. Відповідні посилання можуть надаватись викладачем за проханням студента після закінчення практичного заняття, або під час безпосередньої роботи над певним завданням.

НЕОБХІДНЕ ОБЛАДНАННЯ

Блокнот для конспекту, ручка. Комп'ютерна техніка (ноутбук, планшет тощо) з можливістю виходу до мережі Інтернет, папір для ескізування, плотний папір для виконання графічних завдань, маркери, олівці, акварельні фарби. Програми, необхідні для виконання завдань: Microsoft Word, Photoshop.

МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ

Метою дисципліни «Загальний курс композиції» є розвиток творчої особистості студентів спеціалізації «Монументальне мистецтво та сакральний живопис», навчання створювати оригінальні за образно-художнім вирішенням тематичні композиції і, в цілому, виховання митця, підготовленого для самостійної творчої роботи у галузі монументального мистецтва. Отримані знання, навички і уміння допоможуть у вирішенні питань монументально-декоративного оздоблення екстер'єрів громадських і приватних об'єктів.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- опанування студентами теоретичним знанням законів композиції;
- оволодіння практичними навичками для створення композицій творів монументального мистецтва і сакрального живопису;
- опанування студентами сучасних, в тому числі можливостей цифрового мистецтва для створення композицій
- сформувати у студентів стійку мотивацію до вивчення дисципліни та потребу в систематизованих знаннях в галузі композиції;
- розвиток індивідуальних творчих якостей;
- утілення глибоких загальнолюдських ідей від розробки концепцій та композиційно-пластичних рішень, до їх повного здійснення в натуральному масштабі і в різних техніках монументального мистецтва і сакрального живопису;

- використання різноманітних методів сюжетно-пластичної інтерпретації теми в композиції в залежності від призначення екстер'єру, для якого створюється композиція;
- демонстрації високої художньої культури на підставі ретельного вивчення та аналізу композицій кращих творів українського і світового мистецтва;
- вирішення завдань синтезу монументального твору з середовищем екстер'єру.
- сформувати практичні вміння й навички використання відповідних матеріалів при виконанні монументальних композицій на задану тему;
- сформувати практичні вміння й навички при виконанні монументальних композицій для заданого екстер'єру;

знати:

- професійну специфіку монументального мистецтва, образно-стилістичні, пластичні і змістовно-контекстуальні особливості функціонування монументального твору в архітектурному середовищі екстер'єру та його сприйняття людиною;
- історію виникнення, розвитку та сучасну проблематику монументального мистецтва;
- методику створення композиції твору монументального мистецтва;
- можливості комп'ютерної техніки для створення композиції твору монументального мистецтва
- художні методи сюжетно-пластичної інтерпретації теми в композиції, включаючи авторські техніки та комп'ютерні технології;
- принципи урахуванням матеріалу та техніки виконання розпису, в залежності від призначення екстер'єру архітектурного об'єкту та його стилістичних й просторових особливостей;

уміти:

- запроектувати розпис, створити композицію і виконати розпис в екстер'єрі відповідним матеріалом на високому професійному рівні;
- стилізувати з допомогою композиційних прийомів пластичне рішення, оперувати різноманітними масштабами, модулями відповідно заданого екстер'єру ;
- поєднувати в композиції конкретні предметно-фігуративні мотиви з декоративним та абстрагованим формоутворенням;
- варіювати трактуванням елементів композиції;
- будувати тональну організацію та кольорову палітру композиції;
- аналізувати мистецькі твори;
- використовувати класичні аналоги – твори світового мистецтва для розвитку своєї образно-стилістичної та композиційної ідеї;
- пов'язувати розробку композиції зі специфікою різноманітних технік монументального живопису;
- використовувати для композицій традиційні та новітні матеріали;
- використовувати для створення монументальних композицій комп'ютери і відповідне цифрове обладнання і техніку;
- використовувати для створення композицій монументального мистецтва і сакрального живопису комп'ютерні програми та їх складові;
- аналізувати архітектурну ситуацію і враховувати її конструктивну і семантичну своєрідність в розробці твору монументального мистецтва;

мати навички:

- поетапного створення монументального твору;
- залучення різноманітних джерел для повноцінного розкриття теми композиції для екстер'єру, та вирішення її образів;
- малювати з натури для збору підготовчого матеріалу для ескізів композицій;
- уміти вписувати композицію в простір екстер'єру заданого архітектурного об'єкту;
- творчо підходити до розробки ескізів композиції;
- досягати авторської неповторності в завершеній композиції;

— творчо підходити до оформлення завершених композицій та організації експозиції.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

«Загальний курс композиції» є практичним курсом, що надає майбутньому фахівцю комплекс знань і умінь використовувати закони, правила і прийоми композиції в процесі практичної роботи при створенні монументальної композиції в архітектурному ландшафті та екстер'єрі. Навчальна дисципліна «Загальний курс композиції» є однією з професійно-орієнтованих дисциплін у підготовці студентів, та являє собою комплекс зростаючих за складністю навчальних завдань по створенню творів монументально-декоративного мистецтва для екстер'єрів різноманітних архітектурних споруд. Курс спрямований на навчання художника-монументаліста індивідуальному творчому підходу до вирішення тематичних та декоративних композицій в екстер'єрі з урахуванням традиційних та новітніх технологій та матеріалів мистецтва монументального та сакрального живопису. Навчання по курсу «Загальний курс композиції» викладають сумісно два фахівця: художник-монументаліст і архітектор-художник.

По ходу заняття, окрім виконання довгострокових завдань (перелічених у програмі курсу), студенти виконують короткострокові вправи, пов'язані з характером завдання і закріплюючі вивчення основ композиції, а також слухають лекції та бесіди по теорії композиції. Лекції проводять викладачі кафедри й запрошені спеціалісти.

У процесі вивчення курсу студенти опановують образотворчі засоби побудови художнього образу в екстер'єрі та вдосконалюють фахову майстерність.

Згідно з навчальним планом професійного спрямування «ММСЖ» дисципліну «Загальний курс композиції» студенти вивчають на 1 курсі у II семестрі в обсязі 4 кредитів ECTS (120 годин), практичних занять – 55 годин, лекцій – 5 годин, самостійної роботи – 60 годин;

Після проходження курсу студент отримує знання щодо композиції самостійних творів, уміння професійно аналізувати і вирішувати питання синтезу монументально-декоративних творів в архітектурі.

Дисципліна вивчається

1 курс

Осіній семестр: у I семестрі дисципліна «Загальний курс композиції» вивчається в обсязі 4 кредитів ECTS (120 годин), практичних занять – 55 годин, лекцій – 5 годин, самостійної роботи – 60 годин;

Обсяг дисципліни «Загальний курс композиції» першого семестру 1-го курсу має 2 модулі, які включають по 2 змістовні модулі та по 2 теми.

МОДУЛЬ 1.

Змістовий модуль 1. Образно-пластична інтерпретація композиції на анімалістичну тему.

Тема 1. Малюнки тварин з природи (зоопарк, музей природи), та їхня образно-пластична інтерпретація у заданому форматі.

Тема 2. Ритмічна організація фризовой композиції. Графічні вправи.

МОДУЛЬ 2.

Змістовий модуль 2. Пластичне вирішення фризовой композиції в екстер'єрі.

Тема 1. Аналіз класичного твору на анімалістичну тему.

Тема 2. Проект анімалістичної композиції на фасаді нескладної архітектурної споруди.

РОЗКЛАД ДИСЦИПЛІНИ

Денне відділення

Модуль	№ з/п тема	Назва теми	Кількість годин
1	1	Малюнки тварин з натури (зоопарк, музей природи), та образно-пластична інтерпретація тваринних мотивів у заданому форматі.	50
	2	Ритмічна організація фризовой композиції. Графічні вправи.	10
Разом за модулем 1			60
2	1	Аналіз класичного твору на анімалістичну тему.	10
	2	Проект анімалістичної композиції на фасаді нескладної архітектурної споруди.	50
Разом за змістовим модулем 2			60
УСЬОГО			120

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Теми розкриваються шляхом практичних та самостійних занять. Самостійна робота студентів спрямована на закріплення тем практичних занять. Зміст самостійної роботи складається з виконання практичних завдань з ескізування, пошуку необхідних аналогів за темами композицій, які є елементами модулів. Завершення роботи та експонування.

Програмою передбачається, що пропоноване практичне завдання на площинно-декоративну стилізацію натюрморту в заданому форматі у кожного студента повинне мати оригінальне графічне, композиційне та пластичне вирішення. Крім того, можливе виконання додаткових власних композицій.

ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

При вивченні дисципліни «Робота в матеріалі» застосовано ефективні методи контролю та самоконтролю, зокрема:

- методи практичного контролю: виконання практичних завдань (виконуються під час самостійної роботи);
- методи практичного контролю: виконання клазур (виконуються під час практичних занять);
- Екзаменаційний перегляд.

Форма організації контролю : індивідуальний контроль. Види контролю: рубіжний і підсумковий.

- 1 модуль: модульний перегляд на 8 тижні;
- 2 модуль: екзаменаційний перегляд.

Підсумковий контроль засвоєних знань здійснюється у формі екзаменаційного перегляду.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Національна	Бали	ECTS	Диференціація А (внутрішня)	Національна	Бали	ECTS
відмінно	90–100	А	А+ 98–100	задовільно	64–74	D
			А 95–97		60–63	E
			А- 90–94	незадовільно	35–59	FX
добре	82–89	В		незадовільно (повторне проходження)	0–34	F
	75–81	С				

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Дисциплінарна та організаційна відповідальність. Викладач несе відповідальність за координацію процесу занять, а також створення атмосфери, сприятливої до відвертої дискусії із студентами та пошуку необхідних питань з дисципліни. Особливу увагу викладач повинен приділити досягненню програмних результатів навчання дисципліни. В разі необхідності викладач має право на оновлення змісту навчальної дисципліни на основі інноваційних досягнень і сучасних практик у відповідній галузі, про що повинен попередити студентів. Особисті погляди викладача з тих чи інших питань не мають бути перешкодою для реалізації студентами процесу навчання.

Викладач повинен створити безпечні та комфортні умови для реалізації процесу навчання особам з особливими потребами здоров'я (в межах означеної аудиторії).

Міжособистісна відповідальність. У разі відрадження, хвороби тощо викладач має право перенести заняття на вільний день за попередньою узгодженістю з керівництвом та студентами.

ПРАВИЛА СТУДЕНТА

Під час занять студент повинен обов'язково вимкнути звук мобільних телефонів. За необхідності він має право на дозвіл вийти з аудиторії (окрім заліку або екзамену). Вітається власна думка з теми заняття, яка базується на аргументованій відповіді та доказах, зібраних під час практичних або самостійних занять.

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНOSTІ

Недопустимі пропуски занять без поважних причин (причини пропуску мають бути підтверджені необхідними документами або попередженням викладача). Недопустимі запізнення на заняття без поважної причини. Самостійне відпрацювання обраної теми з дисципліни «Робота в матеріалі: Стграфіто» відбувається в разі відсутності студента на заняттях з будь-яких поважних причин.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Студенти зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності (у своїх доповідях, у концептуальному рішенні проектної пропозиції тощо). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Якщо під час рубіжного контролю студент відсутній, він втрачає право отримати бали за екзаменаційний перегляд. Наступним

кроком рубіжного контролю є отримання дозволу отримати додатковий час для підготовки до перегляду із вказаною датою перездачі завдань.

Корисні посилання: <https://законодавство.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html>

<https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-shho-v-uchniv-ta-studentiv-na-dumtsi/>

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

1 СЕМЕСТР

№ модуля	№ теми, завдання	Форма звітності	Макс.кількість рейтингових балів
М 1	Тема 1, завдання 1	<i>Виконання оригіналів.</i>	0–10
	завдання 2		0–20
	завдання 3	<i>Поточний перегляд</i>	0–20
Загальна кількість балів за МОДУЛЬ 1		Перегляд робіт	0–50
М 2	Тема 2, завдання 1, завдання 2,	<i>Виконання оригіналів. Поточні перегляди</i>	0–20
	Оформлення експозиції		0–20
Загальна кількість балів за МОДУЛЬ 2		Перегляд робіт	0–50
Загальна кількість балів за семестр		Екзаменаційний перегляд	0–100

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

	Бали		Критерії оцінювання
	0–20	0–40	
A+	20	40	Студент в повному обсязі опанував матеріал практичного та самостійного курсу, проявив креативне мислення при виконанні композиції та супутніх завдань, логічно обґрунтував послідовність виконання необхідних етапів роботи над завданнями, професійно виконав усі етапи завдання, додатково брав участь у доповіді у конференції з обраної теми, або у творчому конкурсі за фахом.
A	17–19	37–39	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми. Графічна подача ескізів та розпис фризної композиції в матеріалі виконані акуратно, професійно, без помилок.
A-	16	36	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, подача акуратна, без помилок.
B	12–15	32–35	Студент добре опанував обсяг матеріалу практичного та самостійного курсу, творчо та якісно виконав усі поставлені завдання, але при цьому робота має незначні недоліки.
C	8–11	22–31	Студент в цілому добре опанував матеріал практичного та самостійного курсу, творчо та якісно виконав більшість поставлених завдань, але виконана робота має суттєві недоліки.
D	4–7	10–21	Студент в недостатньому обсязі опанував матеріал практичного та самостійного курсу, вирішив в цілому основні поставлені завдання, але виконана робота має значні недоліки (відсутність концепції, творчого підходу, неякісна графічна подача, неохайність,

			недотримання технологій виконання роботи, тощо).
Е	1–3	1–9	Студент в недостатньому обсязі опанував матеріал практичного та самостійного курсу, вирішив в цілому основні поставлені завдання, але виконана робота має багато значних недоліків (відсутність змістовного аналізу аналогів, неохайність, помилки та недотримання технологій виконання роботи, несвоєчасна подача виконаної роботи на екзаменаційний перегляд без поважної причини тощо).
	0	0	Пропуск рубіжного контролю

СИСТЕМА БОНУСІВ

Передбачено додаткові бали за активність студента під час практичних занять, участь у виставках за фахом (10)

КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ, ЯКІ МАЮТЬ БУТИ СФОРМОВАНІ В РЕЗУЛЬТАТІ ОСВОЄННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Компетентності бакалавра, що забезпечує дисципліна

Програмні компетентності		
Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у галузі образотворчого мистецтва, що передбачає застосування певних положень і методів та характеризується певною невизначеністю умов.		Інтегральна компетентність
Загальні компетентності:		ЗК
1. Здатність цінувати і поважати національну своєрідність та мультикультурність, знати історію, культуру та мистецтво України.		ЗК–1
2. Здатність використовувати базові знання про стан і проблеми екології сучасного світу й України зокрема, розвивати еко-культуру в суспільстві засобами мистецтва.		ЗК–2
3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, використання інформаційних, комп'ютерних і медіа технологій у практичній діяльності.		ЗК–3

Фахові компетентності:		ФК
1. Здатність володіти фаховою термінологією, теорією і методикою образотворчого мистецтва.		ФК–1
2. Здатність використовувати базові знання з композиційної побудови художнього твору.		ФК–2
3. Здатність проводити аналіз та систематизацію зібраної інформації у період навчальних та виробничих практик з метою подальшого застосування в практичній діяльності за фахом.		ФК–3
4. Здатність використовувати у професійній діяльності знання та навички з дисципліни: «Загальний курс композиції».		ФК–5

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА**Базова:****Загальна література:**

1. Александрович В. Українське малярство XIII-XV ст./В. Александрович – Львів, 1995. – 200 + 32 с. – (Студії з історії українського мистецтва).
2. Алехин А. Д. О языке изобразительного искусства. – М., 1973.
3. Віл Гомперц. Що це взагалі таке? 150 років сучасного мистецтва в одній пілюлі. – К.: АртНусс, – 486 с.
4. Ванслов В.В. Содержание и форма в искусстве. – М., 1956.
5. Взаимодействие и синтез искусств. Сб. – Л., 1978.
6. Выготский Л. С. Психология искусства. – М., 1968.
7. Даниэль С.М. Искусство видеть. О творческих способностях восприятия, о языке линий и красок и о воспитании зрителя. – Л.: Искусство, 1990.
8. Дейнека А.А. Жизнь, искусство, время. – М., 1974.
9. Гика М. Эстетика пропорций в природе и искусстве. – М., 1936.
10. Кильчевская Э. В. От изобразительности к орнаменту. – М., 1968.
11. Кириченко М.А., Кириченко І.М. Основи образотворчої грамоти: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2002. – 190 с.
12. Лидія Лихач. Чисте мистецтво./ Петро Гончар, Лидія Лихач. – К.: Родовід, – 2009 – 304 с.
12. Орнамент всех времен и стилей. 100 таблиц с объяснительным текстом Н.Ф. Лоренца. – СПб, 1989.
13. Марутаев М.А. О гармонии как закономерности // Принцип симметрии. – М., 1978.
14. Мастера искусства об искусстве / Под ред. А.А. Федорова-Давыдова и Г.А. Недошивина. В 7-ми томах. – М., 1965-1970.
15. Павлов О.Б. Роль материала и техники в творческом процессе художника // Вопросы художественного образования / Академия художеств СССР, Институт живописи, скульптуры и архитектуры им. И.Е. Репина. – Л., 1975. – Вып. 14. – С. 3-15.
16. Рисунок. Живопись. Композиция: Хрестоматия: учебное пособие / Сост. Н.Н. Ростовцев и др. – М.: Просвещение, 1989.
17. Шубников А.В., Коцик В.А. Симметрия в науке и искусстве. – М., 1972.
- 18.

Композиція:

1. Алпатов М.В. Композиция в живописи. – М., Л.: Искусство, 1940.
2. Барышников А.П. Основы композиции. – М., 1957
3. Ватагин В.А. Изображение животного. – М.: Искусство, 1957.
4. Волков Н.Н. Композиция в живописи. – М.: Искусство, 1977.
5. Горошенко Г.Т. Основные законы композиции в изобразительном искусстве: Учебное пособие. – М., 1964.
6. Капланова С.Г. От замысла и натуры к законченному произведению. – М., 1981.
7. Карлов Г.Н. Изображение птиц и зверей. – М., 1976.
8. Ковалев Ф.В. Золотое сечение в живописи. – К.: Вища школа, 1989.
9. Лаптев А.В. Некоторые вопросы композиции // Вопросы изобразительного искусства. – М., 1954.
10. Лаптев В. Как рисовать лошадь. – М.: Искусство, 1953.
11. Пучков А.С., Триселев А.В. Методика работы над натюрмортом. – М., 1982.
12. Раушенбах Б. Система перспективы в изобразительном искусстве. – М., 1986.
13. Успенский Б.А. Поэтика композиции. – М., 1970.
14. Фаворский В.А. О композиции // Искусство. – 1933. – № 1-3.
15. Ченнини Ченино. Книга об искусстве, или Трактат о живописи. – М.: Изогиз, 1933.

16. Шорохов В.Е. Композиция. – М.: Просвещение, 1986.
17. Яремків М. Ю. Композиція: творчі основи зображення./ М. Ю. Яремків. Навч. Пособник – Тернопіль: Підручники, посібники, 2005. – 112 с.

Архітектура:

1. Аронов В.Р. Эстетическая организация предметной среды // Искусство и научно-технический прогресс. – М., 1973.
2. Бархин Б.Г. Методика архитектурного проектирования. – М., 1982.
3. Брунов Н.И. Пропорции античной и средневековой архитектуры. М., 1935.
4. Вирченко О.А., Котляр Е.Р. Методические указания по изучению дисциплины «Основы архитектурной композиции и проектирования» для студентов 1-го курса специальности «Изобразительное искусство» специализации «Монументальная живопись». – Харьков: Харьковская государственная академия дизайна и искусств, 2003. – 54 с.
5. Воейкова И.Н. Синтез искусств и архитектура общественных зданий: Сборник. – М.: Советский художник, 1974.
6. Ефимов А.В. Формообразующее действие полихромии в архитектуре. – М., 1984.
7. Зайцев К.Г. Графика и архитектурное творчество. – М.: Стройиздат, 1979.
8. Кардо-Сысоев В., Рево А. Архитектурно-отделочные работы. – М.: Госстройиздат, 1948.
9. Кибрик Е.А. Объективные законы композиции в изобразительном искусстве // Вопросы философии. – 1967. – № 106.
10. Кринский В.Ф. Элементы архитектурно-пространственной композиции. – М.: Стройиздат, 1963.
11. Мак-Коркодейл Ч. Убранство жилого интерьера. – М.: Искусство, 1990.
12. Складенко Г.Я. Художник и город: Проблемы формирования архитектурно-художественного ансамбля. – К.: Наукова думка, 1990.
20. Соколюк Л. Д. Графіка Бойчуків./ Л. Д. Сокол.к – Х.: Видання часопису "Березіль"; Нью-Йорк: Видавництво М. П. Коць, – 2002. – 224 с.
13. Степанов А.В. Объемно-пространственная композиция в архитектуре. – М.: Стройиздат, 1975.
14. Тиц А.А. Основы архитектурной композиции и проектирования. – К.: Вища школа, 1976.
15. Тосунова М.И. Курсовое и дипломное архитектурное проектирование. – М.: Высшая школа, 1983.

Допоміжна (Монументальне мистецтво)

1. Базазьянц С.Б. Художник, пространство, среда. – М.: Сов. Художник, 1983.
2. Барнаков С. О монументальном образе в современном искусстве // Вопросы эстетики. – 1965. – Вып. 7.
3. Валериус С.С. Монументальная живопись. – М.: Искусство, 1979.
4. Данилова И.Е. Итальянская монументальная живопись раннего Возрождения. – М.: Искусство, 1970.
5. Котляр Є. Харківські монументалісти: горизонти сучасної школи // Образотворче мистецтво. – К.: Національна спілка художників України, 2006. – № 3. – С. 86-91.
6. Лазарев В.Н. Древнерусские мозаики и фрески. XI–XV вв. – М., 1973.
7. Лазарев В.Н. История византийской живописи. – М., 1947-1948. – Т.1-2.
8. Лебедева В. Советское монументальное искусство шестидесятых годов. – М.: Наука, 1973.
9. Лифшиц Л.И. Монументальная живопись Новгорода XIV–XV веков. – М.: Искусство, 1987.

10. Лифшиц Л.И., Сарабьянов В.Д., Царевская Т.Ю. Монументальная живопись Великого Новгорода: Конец XI – первая четверть XII века. – СПб.: Дмитрий Буланин, 2004. – 887с.
11. Мастерская монументальной живописи при Академии архитектуры СССР 1948–1953. – М.: Советский художник, 1978.
14. Микола Біляшівський. Українське народне мистецтво./ Микола Біляшівський. – Х.: Видавець Савчук О.О., – 229 с.
12. Минухин Е. Витражи. – Рига, 1959.
13. Митрофанов К.М. Современная монументально-декоративная керамика. – Л.; М.: Искусство, 1978.
14. Московские монументалисты. – М.: Советский художник, 1987.
15. Ничкало С. А. Мистецтвознавство: Короткий тлумачний словник / Ничкало С. А. – К.: Либідь, 1999. – 208 с.
16. Смирнова И.А. Монументальная живопись итальянского Возрождения. – М.: Изобразительное искусство, 1987.
17. Советское монументальное искусство. (Сост. М.Л. Терехович). – М.: Советский художник, 1982. – Вып. 4.
Толстой В.П. Монументальное искусство СССР. – М.: Советский художник, 1978.
18. Ткачова Л. І. Асоціація революційного мистецтва України// Енциклопедія історії України: у 10 т. : [укр.] / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. – К.: Наукова думка, 2003. – Т. 1 : А – В. – 688 с.

XV. ІНФОРМАЦІЙНІ (ЕЛЕКТРОННІ) РЕСУРСИ

1. Офіційний сайт Національного музею України <http://namu.kiev.ua/ua/about/collections/painting2/9.html>
2. Виртуальний музей міста Кіровограда <http://www.elisavetgradmuseum.kr.ua/01.html>
3. Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології. Інтернет видання http://www.etnolog.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=1802
4. 2003-2018 Закарпаття онлайн Beta <http://zakarpattya.net.ua/News/123462-Formuvannia-Zakarpatskoi-shkoly-zhyvopysu>
5. Музей українського живопису Дніпро. Офіційний сайт <http://museum.net.ua/day-in-history/18-01/>
6. Катерина Білокур інтернет ресурс <http://finenews.info/kulturne-nadbannya/zhyvopis/item/24448-kateryna-bilokur-ukrayinska-khudozhnytsya-yaka-vrazyla-pablo-pikasso>
7. Майстерня Пейзажного Живопису Проф. В. І. Забашти http://naoma.edu.ua/ua/kafedras/fakultet_obrazotvorchogo_mistetstva/kafedra_zhyvopisu_kompozits/maysternyapeyzazhnozhivopisu_prof_v_zabashti/
9. Персоналії українських художників. <https://sverediuk.com.ua/2018>
10. Сучасні Українські художники – твори онлайн <http://ukrainianartists.blogspot.com/>
11. Тетяна Яблонська <http://na.mil.gov.ua/46175-tetyana-yablonska-geroj-ukrayiny-avtorka-blyzko-100-tvoriv-zhyvopysu-ta-grafiky-mystetstvo-spoznane-lyubovi-do-zhyttya>